

Проблеми збереження та формування людського капіталу в Україні в умовах війни

Вінницький національний технічний університет

Анотація. Розглянуто теоретичні підходи щодо регулювання інвестицій у людський капітал та формування економіки знань. Проаналізовано показники якості економічного зростання в Україні та інших країнах світу, що впливають на інвестування та якісне відтворення людського капіталу в умовах війни. Запропоновано заходи зі створення необхідних умов для збільшення інвестицій у розвиток та формування людського капіталу.

Ключові слова: людський капітал; інвестиції; інновації; трудові ресурси.

Problems of preservation and formation of human capital in Ukraine in the conditions of war

Abstract. Theoretical approaches to the regulation of investment in human capital for the formation of the knowledge economy are considered. The indicators of the quality of economic growth in Ukraine and other countries of the world that affect investment and quality reproduction of human capital are analyzed. Measures to create the necessary conditions to increase investment in the development and formation of human capital are proposed. Recommendations on the prospects for the development of the knowledge economy in Ukraine are given.

Keywords: human capital; investments; innovations; workforce.

Світовий досвід переконливо свідчить про те, що якість людського капіталу, яка визначається досягну тим рівнем знань, кваліфікації, вмінням працювати; потенційними здібностями населення країни, здатністю забезпечувати інноваційний розвиток продуктивних сил, дедалі більше перетворюється на основу економічного зростання. Механізмом досягнення відповідної якості людського капіталу є інвестування, яке забезпечувати рівень освіти і науки, достатній для виконання економічної функції та постійного відтворення інтелектуального людського капіталу. Таким чином, системне дослідження процесу формування, нагромадження й ефективного використання людського капіталу здобуває все більшу актуальність для прискорення переходу української економіки до суспільства знань.

Сьогодні вивчення проблем підвищення ефективності використання продуктивних сил людей, що реалізуються в сучасних умовах у формі людського капіталу, є не просто актуальним, а висувається в розряд першочергових завдань в структурі соціально-економічних досліджень. Це передбачає проведення глибоких наукових досліджень даної проблеми.

Людський капітал – це найважливіша складова частина сучасного продуктивного капіталу, яка представлена властивим людині багатим запасом знань, розвинених здібностей, визначених інтелектуальним і творчим потенціалом. Основним чинником існування і розвитку людського капіталу є інвестиції в людський капітал. Інвестиціями в людський капітал називається будь-який захід, здійснений для підвищення продуктивності праці. Таким чином, до інвестицій в людський капітал відносять витрати на підтримку здоров'я, на здобуття загальної і спеціальної освіти; витрати, пов'язані з пошуком роботи, професійною підготовкою на виробництві, міграцією, народженням і вихованням дітей, пошуком економічно значущої інформації про ціни і заробітки.

На сучасному етапі розвитку соціально-економічних відносин в усьому світі, в зв'язку з світовою фінансовою кризою, спостерігається загострення проблем зайнятості трудового потенціалу його збереження та нарощення. Частка незахищених зайнятих, до яких належать неоплачувані працівники сімейних підприємств і самозайняті працівники, які не підпадають під програми соціального забезпечення, що захищають від втрат доходів в періоди економічних утруднень. Може значно збільшитися і в самому гіршому випадку досягти 53% всього зайнятого населення[1].

Крім того, до факторів, що посилюють загрозливість відтворення людського капіталу в Україні, належить посилення конкуренції за трудові ресурси між європейськими країнами. Тому сьогодні, як ніколи, в умовах депопуляції населення, високого рівня еміграції працездатних

висококваліфікованих кадрів, зростаючого рівня як загального так і молодіжного безробіття, низького рівня заробітної плати, відсутністю можливостей мати власне житло, низького рівня платоспроможності населення, масових звільнень загострюються та набули особливої актуальності питання щодо процесу відтворення людського капіталу та формування економіки знань в країні.

Перехід на новий рівень економічного розвитку є, перш за все, результатом посилення інноваційної активності та впровадження нововведень у виробництво. Виходячи з того, що альтернативи інноваційному шляху розвитку для української економіки немає, можна стверджувати: такий вибір безпосередньо буде впливати на динамічний розвиток робочих місць. Тобто мова йде про безперервне впровадження інновацій (технічних, технологічних, організаційних). А це, в свою чергу, спонукає до прийняття відповідних управлінських рішень щодо раціоналізації процесу відтворення людського капіталу. Якщо ці процеси будуть здійснюватися без належної взаємоув'язки, то слід очікувати подальшого загострення даної проблеми. Більше того, це стане серйозною перепорою на шляху переведення вітчизняної економіки на модель інноваційного розвитку.

Фінансування інноваційної діяльності більшою мірою здійснюється за рахунок власних джерел та іноземних інвесторів, частка державних інвестицій є значно меншою, однак навіть зазначений сумарний обсяг інвестицій в науку не досягає рівня інвестицій розвинутих країн. Так, наприклад, у деяких країнах, які характеризуються становленням економіки знань, частка високих технологій у виробленій продукції та експорті за останнє десятиліття подвоїлась, досягнувши 20-25%. Швидкого розвитку зазнала сфера освіти, комунікації та інформації та більше ніж 50% ВВП регенерується в галузях, що засновані на знаннях [2,3].

Для покращення ситуації в Україні основним завданням є подолання демографічної кризи, поліпшення якості життя населення та збереження духовного потенціалу, за рахунок здійснення таких заходів як: підвищення конкурентоспроможності та інноваційності економіки, зростання рівня зайнятості та соціальної захищеності, розвиток людського та соціального капіталу, розвиток і підтримка сфери охорони здоров'я, інвестиції в освіту та інфраструктуру освітньої сфери, підвищення якості освітніх послуг, їх відповідність потребам ринку праці, здійснення ефективної міграційної політики тощо. Все частіше виникає необхідність збільшення витрат на освіту, професійну перепідготовку та охорону здоров'я, оскільки саме ці витрати розглядаються як довгострокові інвестиції, ефект від яких отримує як індивід, так підприємство і держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності Економічний дискусійний клуб. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika>
2. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Ніколайчук М.В. Інвестиції в людський капітал як передумова становлення та розвитку економіки знань [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nikolaychuk.at.ua/news>

Коваль Наталія Олегівна,
к.е.н. доцент кафедри Фінансів та інноваційного менеджменту
ВНТУ, м. Вінниця
nokoval@gmail.com

Koval Natalia Olehivna,
Ph.D. Associate Professor of Finance and Innovation Management
VNTU, Vinnytsia
nokoval@gmail.com